

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Summa collationum, sive Communiloquium

Johannes <Gualensis>

[Augsburg], 1475

Tabula prima

[urn:nbn:de:bsz:31-308069](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-308069)

*Henry
Boyer
1711*

Omni collectionis huius que potest dici summa colle-
ctionum siue comuniloquiū sint septem partes. **Pr**-
ma autem euidentiā cuiuslibet partis p̄cessus capitula
in primis prenotantur. **P**rima vero partis sunt di-
stinctiones decem. Quarum p̄ma distinctio est de republica in cō-
muni: & informatōe p̄sonarū ex quibus constituit̄. Et hui⁹ pri-
mum capitulū est que sit res publica. Sc̄dm̄ ex quibus cōstituit̄
& qualiter. Tercium qualiter debet legib⁹ regulari. Quartum:
qualiter debet in iusticia fundari. Quintum qualiter debet vna-
nimi cōcordia cōnecti & vni. Sextū qualiter debet fidelitate as-
sundari. Septimū qualiter salubrib⁹ consilijs debet dirigi. Octa-
uum qualiter v̄tutib⁹ moribus debet decorari. Nonū qualiter re-
cta intentione debet ordinari. Decimū qualiter ex predictorum
defectu vel carentia destruitur. Undecimū de exemplis antiquo-
rum sc̄z quanta sustinuerūt p̄ salute reipublice. Duodecimū q̄
doctrina euangelica nō repugnat reipublice: et q̄ post eius suc-
cessionem nō cōtingunt magis aduersa reipublice q̄ ante sicut
aliqui errantes p̄suerunt.

Secunda distinctio est de informatōe principis in republica
siue regis. Et hui⁹ p̄mum capitulū est / quomō est ad modum
capitis in republica & de capitis p̄rietatib⁹. Sc̄dm̄ q̄ domina-
tio vel potentia nō est ex libidine antiquoz ambienda. Tercius
quomodo ordinata & legitime est assumenda.

Tercia distinctio est de v̄tutibus principantis. Et hui⁹ pri-
mum capitulū est q̄ assumptus est ad sollicitudinem & laborem
& non ad odium vel quietē. Sc̄dm̄ q̄ debet esse humilis deo & ec-
clesie: colens deū vere & ecclesiaz honorans. Tercium q̄ debet esse
immaculat⁹ a sordidante culpa. Quartū q̄ debet esse virtuosus
opum iusticia. Quintum q̄ debet esse misericors pia clementia.
Sextum q̄ debet esse equus iusticia. Septimū q̄ debet esse illumi-
natus sp̄iali sapia & de studio antiquoz principum. Octauum
q̄ debet esse largus munificentia. Nonū q̄ debet esse affabilis hy-
lari leticia. Decimum q̄ debet esse hospitalis in aduentū susce-
ptōe grata. Undecimū q̄ debet esse longanim⁹ patiētia. Duode-
cimū de felicitate principum virtuosoz in hac vita. Tredecimū
qualiter se debet habere tēpore belli sc̄z ut nullis inferat nisi iustū
bellum nec assumat. Decimūquartū q̄ tunc specialiter debet caue-
re a dei offensa & eum placare p̄fecta iusticia. Decimūquintum:

a2

q̄ in expugnando sit cautus sagax. **S**edecimū q̄ tunc debet esse in se et in suis ordinata disciplina. **D**ecimūseptimū qualiter debet prudere q̄ in suis sit fidelitas vera. **D**ecimū octauū q̄ de celo est victoria et q̄ debet esse in eo spes firma et aī deum oratio deuota. **D**ecimūnonū qualiter debet esse rex v̄tualiter regendo se et suos affectus. **V**icesimū qualiter debet cauere ab impia tirannide et iniuria.

Quarta distinctio est de informatōe eoz qui sunt p̄sides p̄uinciarum et iudices qui sunt ad modū oculorum et aurū in republica. Et hui⁹ primū capitulū est q̄ non sint ambicioſi talīū officiorum. **S**cōm q̄ debent cauere a vana pompa et inutilī p̄sonarū sequela. **T**ercium qualiter debent esse tales inquantū iudices ut sc̄z sint diligentes in causaz discussione et sententiaz diffinitione et p̄tinentiū ad talia. **Q**uartū de inordinata indulgentia et de veritate iudicij. **Q**uinta distinctio est de informatōe oratorū seu iurisperitorū qui sunt ad modū lingue in republica. Et hui⁹ primū capitulū est quales debent esse et a quibus debent cauere. **S**cōm de informatōe actorū in iudicio cōmuniter. **T**ercium de informatōe testium. **Q**uartū de informatōe reoz siue eoz cōtra quos est actio. **Q**uintū de informatōe accusatorū. **S**extum de informatōe intercessorum. **S**exta distinctio est de informatione senatus siue consiliariorū qui sunt ad modū cordis in republica. Et huius primū capitulum est de talium institutione et auctoritate apud antiquos. **S**cōm q̄ debent esse iusti et vita p̄bati. **T**ercium q̄ debent esse veritate p̄diti siue veridici. **Q**uartū q̄ debent esse experientia industrii vel experti. **Q**uintum q̄ debent esse stabilitate solidi. **S**extum q̄ consilia debent esse examinata. **S**eptimū q̄ in consilijs capiendis sunt audiende sentencie diuersorum. **O**ctauū qualiter princeps debet esse magnificentior omnibus in consilijs et largior et clementior. **N**onū qualiter secreta consiliorum siue archana sunt occultanda.

Septima distinctio est de informatione thesaurariorum siue reipublice qui sunt ad modum stomachi in republica. Et huius primū capitulum est de informatione ministrorum siue camerariorum principis qui sunt ad modum laterum. **S**ecundum de informatione custodum thesauri et expensarum publicarum qui sunt ad modum stomachi ut dictum est.

3

Octava distinctio est de vicijis q̄ cōsueuerūt esse curialiū cauēdis. Et hui⁹ primū cap. de honoz ambitōe cauēda. Scdm̄ de auidatōe. Tercū de impba munez acceptōe. Quartū de impudenti venditōe comodoz siue offidoz. Quintū de simulata fidē amīdiaz. Sextū de sophistica machinatōe calumniaz et impia spoliatōe paupum. Septimū d̄ voluptate comessatōnū et vidoz cōcomitantium illos. **N**ona distinctio ē de informatōe militū q̄ sunt ad modū manūū i republica. Et hui⁹ primū cap. ē quare p̄ manus significant. Scdm̄ de institutōe militie et militis nuncupatōe siue effectōe. Tercū de sacramēti militis q̄litate. Quartū de militū vtuositate q̄ dnt̄ esse strenui circūspecti et expediti. Quintū de discipina militari et exercitatōe virtuali et eoz utilitate. Sextū de iure militari. Septimū de multiplici militia et qualiter debent militare cōtra hostes spūales. **D**ecima distinctio est de informatōe populi laborantis qui est ad modum pedum in republica. Et hui⁹ primū capitulū est quare laborantes p̄ pedes significant et de pedum p̄rietatibus. Scdm̄ de ammonitōe taliū vt laborent fidelit. Et de numero septē artūū mechanicaz. Tercū de taliū ammonitōe de peccatis cauēdis q̄ cōcomitant laborantes et de debito cultu diuino siue cōgrua oratōe quā debent exoluere suo modo. Quartū de informatōe singuloz mechanicoz p̄t cōgruit sue artū. Quintū de informatōe venatorum vt caueant que sunt cauēda in talibus. Sextū de ammonitōe medicoz et egrotantiū sibi cōmissoz. Septimū de ammonitōe vacantiū ludis et de cauēdis vicijis que sunt in ludis aleaz et hui⁹ modi. Octauū de ammonitōe habentis curam reipublice vt p̄uideat q̄ singuli exerceant sua officia et de exclusione inutiliū offidoz. Et in hoc terminat̄ p̄ma pars que est de corpore reipublice ac membrorum eius constitutione.

Secunda pars que est de colligatōe multiplici membrorum ad inuicem sunt distinctiones nouem. Quarū prima est de colligatōe ordinali vel legali que est dominoz ad seruos et e contra. Et hui⁹ primū capitulū est de origine seruitutis et de equalitate conditōis omnū quam debet p̄nceps cogitare. Scdm̄ de informatōe seruoꝝ vt intelligāt peccatum esse causam seruitutis et vt sint liberi mēte. Tercū de fidelitate quā habere debēt ad dños. Quartū de nequida quorūdam seruoꝝ et punitōe. Quintū de ammonitōe fidelīū et specialiter

Tabula

Prima.

de obedientia ad suos officios. **S**ecunda distinctio est de colligatioe naturali que est patrum ad filios & e converso / & eorum amonitioe. Et huius primum capitulum est de amonitioe fidelium patrum ut nutrent filios & filias sub ordinata disciplina. Secundum de amonitioe filiorum erga parentes in effectu & affectu. **T**ercia distinctio est de colligatioe fratrum ad invicem. Et huius primum cap. est de instructioe talium quo ad amorem benevolentiam & operis beneficentiam. Secundum qualiter patres familias debent regere familiam totam. Tercium de amonitioe pro viduorum erga illos qui sunt colligati cognatione vel affinitate. **Q**uarta distinctio est de amonitioe eorum qui sunt colligati sacramentali colligatioe ut sunt coniuges. Et huius primum cap. est quid sit coniugium & de eius contractioe ordinata & legitima. Secundum de instructione uxoris si sit minus bene mouerata & subportativa. Tercium de mutua dilectione coniugum. Quartum de fidei in defectioe. Quintum de operis coniugalis religiosa exercitioe. Sextum de perpetua indivisione. **Q**uinta distinctio est de colligatioe spiritualium qualis est fidelium. Et huius primum cap. est quare debent sibi invicem coherere. Secundum qualiter debent cavere ne dissipentur ab hoste. Tercium quod fideles debent se mutuo subportare. Quartum qualiter antiqui patres laboraverunt ad attrahendum homines ad illam colligatioem. **S**exta distinctio est de colligatioe civili. Et huius primum cap. est de dilectionis unitate in veritate quam debent habere civitates & qualiter debent cavere ne noceant vicinis. Secundum qualiter debent subvenire eis. Tercium de cavenda fraudulencia in mercaturis. Quartum de non accipiendis usuris a vicinis. **S**eptima distinctio est de colligatioe amabili. Et huius primum cap. est quod sit amicitia & qualiter debet esse siue que exigunt ad veram amicitiam. Secundum de ficta amicitia & propter que dissolvitur. Tercium de utilitate vere amicitie. **O**ctava distinctio est de colligatioe sociali in convivio. Et huius primum cap. est quod homo debet esse socialis. Secundum quod malorum societas est vitanda. Tercium quod bonorum societas est appetenda & qualiter debet esse & quod debet esse in vera societate. Quartum de his que dissolvunt societatem. **N**ona distinctio est de virtuali conversione cum adversariis. Et huius primum capitulum est quod laudabile est bene vivere inter malos. Secundum quod per patientiam & beneficentiam vincuntur adversarii.

Tercie partis que est de informatioe hominum quantum ad ea que sunt communia omnibus sunt distinctioes octo: quarum prima est de instructione quantum ad differentias sexus. Et huius primum cap. est quales debent esse viri. Secundum de instructione mulierum quales debent esse mulieres. & specialiter quantum ad sobrietatem.

Tercium quales debent esse quo ad castitatem et pudicitiam. **Q**uartum quales debent esse quo ad quietem et taciturnitatem. **Q**uintum quales debent esse quo ad vestitum et ornatum qualitates. **S**ecunda distinctio est de instructione hominum secundum tres etates. **E**t huius primum capitulum est de instructione eorum qui sunt in primo gradu scilicet infantium. **S**ecundum de instructione eorum qui sunt in secundo gradu scilicet puerorum. **T**ercium de instructione eorum qui sunt in tercio gradu scilicet adolescentium. **Q**uartum de instructione eorum qui sunt in quarto gradu scilicet virorum. **Q**uintum de instructione eorum qui sunt in quinto gradu scilicet senum dictorum a senectute. **S**extum de instructione eorum qui sunt in sexto gradu scilicet senum dictorum a senio et de incommodis senectutis. **T**ercia distinctio est de instructione hominum quo ad differentias conditionum. **E**t primo de informatione nobilium sanguine. **E**t huius primum capitulum est ut tales non glorientur de nobilitate et de huiusmodi parua comoditate. **S**ecundum de vera nobilitate. **T**ercium de instructione ignobilium et de modicitate incommoditatis illius. **Q**uartum quod non est glorandum de preminencia bonorum naturalium. **Q**uarta distinctio est de instructione hominum quantum ad tres sustentationis sue possessionis. **E**t huius primum capitulum est de multiplici ammonitione diuitum. **S**ecundum de multiplici ammonitione pauperum. **E**t de utilitate paupertatis. **Q**uinta distinctio est de ammonitione hominum secundum tres qualitates vite. **E**t huius primum est de ammonitione hominum existentium in peccato. **S**ecundum de ammonitione penitentium. **S**exta distinctio est de ammonitione hominum secundum tres status. **E**t huius primum capitulum est de ammonitione coniugum. **S**ecundum de ammonitione multiplici viduarum et quales debent esse. **T**ercium de ammonitione multiplici virginum et quales debent esse et de fructu virginum et de penis violentum virginum suam secundum antiquos. **S**eptima distinctio est de ammonitione hominum secundum tres eventus vel fortune: prout loquitur vulgus. **E**t huius primum capitulum est de ammonitione existentium in prosperitate et de eius instabilitate. **S**ecundum de instructione hominum existentium in aduersitate et de huius utilitate. **O**ctava distinctio est de ammonitione hominum quo ad differentias complexionis corporis. et huius primum capitulum est de instructione hominum existentium in sanitate. **S**ecundum de ammonitione hominum in infirmitate. et de huius utilitate.

Quarto partis que est de republica ecclesiastica specialiter et de eius membris sunt distinctiones quinque. **Q**uarum prima est de cleuis in communi. **E**t huius primum capitulum est **Q**ue

sunt membra rei publice ecclesiastice scz quod caput et que alia membra. Scdm de clericis in cōmuni et quales esse debent et de signo clericali qd est corona. Tercū de institutōe et instructōe eoz qui sunt in pmo gradu scz hostiauoꝝ. Quartū de instructōe eoz qui sunt in scdo gradu scz lectoꝝ. Quintū de amonitōe eoz q̄ sunt in tercio gradu scz exorcistaꝝ. Sextū de amonitōe eoz q̄ sunt in q̄rto gradu scz acolitoꝝ. Septimū de amonitōe eoz qui sunt in quinto gradu scz subdiaconoꝝ. Octauū de amonitōe eoz qui sunt in sexto gradu scz diaconoꝝ. Nonū de amonitōe eoz qui sunt in septimo gradu scz prespiterorum.

Secūda distmctio est de p̄fctōe p̄dicatoꝝ quales debent esse. Et hui⁹ p̄mū cap. est q̄ debent esse scientia p̄diti. Scdm q̄ debēt esse morib⁹ maturi. Tercū q̄ debent esse castitate puri et de periculo cohabitātōis taliū cū mulierib⁹. Quartū q̄ debent esse liberi ab auaricia. Quintū q̄ debent esse separati a negocijs secularibus. Sextū quales debent esse sacerdotes specialiter. et de vita antiquoꝝ sacerdotum gentiliū. Septimū q̄ debent esse solliciti circa ecclesiam sibi cōmissam. et quales esse debēt respectu illius.

Tercia distmctio ē de instructōe ip̄oꝝ specialiter. Et huius p̄mū cap. ē q̄ p̄tās ecclesiastica nō est ambiēda. Scdm d̄ exēplis sanctoꝝ in fugiēdo ecclesiasticā dignitatē et refutandō. Tercium de incōmodis ambitōis et imp̄bitate. Quartū q̄ electio uite est faciēda. Quintū qua intentione debet cōsentire elect⁹ et q̄ debet cogitare in cōsentiendo. et de nomie ep̄i quid importat. Sextum qualis debz esse post cōsecratōz. Septimū qualis debet esse sollicitus in cauendis vicijs et specialiter in cauēda lasciuia gule. Octauum qualis debet esse in cauēdo a macula omnimode luxurie. Nonum qualis debet esse in cauēdo a oppimone auaricie et in largitōe elemosine. Decimū qualis debet esse in sedādo hospitalitatē. Et hui⁹ grā de hospitalitate qualis debet esse et de ei⁹ utilitate. Undecimū qualis debet esse in mēsa erga hospites et a quibus cauere. Duodecimū de multiplici conuiuio. Et quale debet esse cōuiuū ep̄i. Et qualia fuerūt antiquoꝝ. Quarta di. est de officijs ecclesiasticoꝝ. Et hui⁹ p̄mū cap. est de dispēsatiōe sacramētoꝝ. Scdm de veritate p̄dicatōis et obligatōe ad p̄dicandū. Tercium de sanctitate vite p̄dicantiū et v̄tuositate quas debēt habere. Quartum qualis debet esse p̄dicatio. Quintū de necessitate p̄fctōis exēploꝝ ip̄is p̄dicantib⁹. Sextū de pietate orationum.

Septimum de virtutibus quas habere debent qui habent curam animarum et quales assumi debent ad illud opus. ¶ Quinta distinctio est quales debent esse ecclesie iudices: Et huius primum capitulum est quale debet esse iudicium ecclesiasticorum et quod in eo cauenda. Secundum qualis debet esse domus vel familia episcopi. Tertium de vestimentorum ministerijs episcopali et sacerdotalium. Quartum de necessitate cohabitationis pastorem cum gregibus et de piculo diuisionis.

Quinte partis que est de informatioe scolauum scolasticorum sunt distinctiones due. Quarum prima est de instructioe discipulorum. Et huius primum capitulum est de dignitate sapientie siue deditus vel adductus quia corpe et mente et membris dispositus. Tertium qualis debet esse quo ad inuestiua mentis. Quartum qualiter pueri in primis sunt instruendi. Quintum in quibus docturinis sunt informandi et a quibus est eis cauendum. Sextum que sunt necessaria studentibus. Septimum qualis debet esse discipulus. Octauum quale debet esse studium boni discipuli et de exemplis antiquorum in studendo. Nonum quales debent esse discipuli quo ad vite honestatem. ¶ Secunda distinctio est de informatioe doctorum. Et huius primum capitulum est Quales ascendere debent gradum magistralem et de utilitate virtuose vite doctorum ipsi discipulis. Secundum quales libros habere debent studentes et qualiter in eis studeant. Tertium qualiter sint cauende noxie scientie scolastice. Quartum qua intentione debent studere. Quintum specialiter qualiter est studendum in scriptura sacra et que necessaria in ea.

Sexte partis que est de informatioe religiosorum sunt distinctiones sex. Quarum prima est de religionis primaria institutione. Et huius primum capitulum est Quid sit religio et unde dicatur. Secundum de institutione et ortu eius. ¶ Secunda distinctio est de eminentia et dignitate religionis. Et huius primum capitulum est qualiter antiqui hunc modum viuendi elegerunt et prelegerunt. Secundum de religionis eminentia. Tertium de distinctioe religiosorum antiquorum. Quartum de tribus in quibus consistit religio principaliter. Quintum de paupertate ad quam se obligant religiosi. et de huius exemplis in sanctis antiquis et prophetis. Sextum qualis debet esse paupertas. ¶ Tercia distinctio est de castitate religiosorum ad quam se obligant. Et huius primum capitulum est quod sit castitas. Secundum que sunt necessaria vel expedienda ad custodiam castitatis. ¶ Quarta distinctio est de obedientia ad quam se obli-

gāt religiosi. Et hui⁹ p̄mum cap̄. ē q̄d sit obeiētia. Sc̄dm̄ q̄lis
 debz esse ⁊ de ei⁹ gradib⁹. Tercū q̄lia d̄nt esse opa obie. Quar
 tū de exēplis obie i antiq̄s. Quintū d̄ imp̄fede obeiētib⁹. Sex
 tū de piculo imobeiētie. Quinta di. ē de septē necessarijs reli
 giosis vt p̄fede viuāt i p̄oidis. Et h⁹ p̄mū cap̄. ē d̄ elōgatōe
 a tumultib⁹ mūdāis q̄ est eis necessaria saltē i affedu. Sc̄dm̄ d̄
 omnimoda sui p̄az abnegatōe. Tercū de culta cordis siue inte
 uou exercitatōe. Quartū d̄ inteuou scruiatio siue discussiōe. q̄n
 tū de sui p̄oz vera cogitōe. Sextū de vera huilitate ⁊ q̄lis debz
 esse. Septimū d̄ ord̄is deuotōe. Octauū d̄ septē q̄ ord̄z faciunt
 efficacez. **S**exta di. est d̄ vite religiose vtilitate. Et h⁹ p̄mū
 cap̄. ē de p̄mij magnitudōe. Sc̄dm̄ de pueritate eoz q̄ male vi
 uunt in religione ⁊ de pene taliū magnitudōe. Tercū de misteria
 li significatōe habit⁹ religionis

Sextime p̄tis q̄ ē de instruōne hominū vt sint pati ad
 mortē sunt tres distindōs. quaz p̄ma ē de p̄patōe ad
 mortē. Et h⁹ p̄mū cap̄ ē de vite h⁹ breuitate ⁊ labili
 tate ⁊ q̄ nō ē in ea osidēdū. Sc̄dm̄ de hortatōe hoim ad meuta
 cumulanda in tam breui vita. Tercū de mortis inuitabilitate
 Quartū de ei⁹ iugi mēdōa ⁊ meditatōe. Quintū de p̄partōis
 inuolatione ⁊ q̄lit dēnt homies eē pati. Sextū de errore gētiliū q̄
 sibi mortē intulerūt ⁊ de erroris im̄p̄batione. Sc̄da distindō ē
 de mortis multiplicitate ⁊ timore. Et hui⁹ p̄mū cap̄ est de distin
 ctione mortis. Sc̄dm̄ q̄lit mors p̄ma scz corpis timēda ē malis
 Tercū q̄lit mors sc̄da timēda ē malis. Quartū de morte sc̄dōz
 ⁊ ei⁹ p̄iositate. Quintū de errore electoz in morte etiā d̄ hostis
 infestatōe in morte. Sextū de stat⁹ ip̄oz sc̄dōz q̄litate ⁊ medita
 tōne hora mortis. Septimū de angeloz ad sc̄dōs aduētū in mor
 te ⁊ de reuelatōe gl̄ie. Octauū de comoditate ⁊ vtilitate habēdi
 sc̄dōs circūstātes in hora mortis. Tercia distindō ē de q̄litate eoz
 q̄ p̄sunt in mouētib⁹. Et hui⁹ p̄mū cap̄ est q̄ntū valent pompe
 exeq̄az vel loca sepulturaz. Sc̄dm̄ de cure modicitate de sepul
 tuis q̄ habuerūt āuq̄ Tercū de vauetate osuetudinū apud gēti
 les ⁊ de corpib⁹ mortuoz. Quartū de necessitate restitutōz ⁊ cer
 titudie testamētoz. Quintū q̄b⁹ modis iuuāt aie defūdoz. Sex
 tū de stat⁹ defūdoz vauetate. Et q̄b⁹ p̄sunt suffragia viuoz
 vel nō Qui vō dignat̄ asp̄icere hāc collatōez p̄ hoz tituloz siue
 caploz insp̄ctōez poterit sequētū de p̄hēdere p̄cessuz ⁊ ordinem